

Anmeldelser

JANE BURBANK & FREDERICK COOPER: *Empires in World History. Power and the Politics of Difference*. Princeton University Press 2010. 528 s. 55 USD (HBK)/25 USD (PBK).

Over de seneste ti år er interessen for imperier blusset voldsomt op, ikke mindst i lyset af de politiske debatter om den enlige supermagt, USA's rolle i verden. Det har resulteret i en del hurtige bøger, men også adskillige gode. I denne kategori finder man fx Dominic Lieven: *Empire. The Russian Empire and its Rivals from the Sixteenth Century to the Present* (2003) og nu også Burbank & Coopers *Empires in World History*. Fælles for dem er, at de har en historiker med speciale i Rusland som forfatter, i det sidstnævnte tilfælde sekunderet af en prominent historiker med speciale i kolonialismen i Afrika. Den ballast, som beredskabet inden for det russiske giver, kan være blandt forklaringerne på, at begge værker demonstrerer en forståelseshorisont, der rækker langt ud over den europæiske kolonialisme i vanlig betydning. For begge er spørgsmålet om imperier, deres betydning og rolle, et problem af verdens- eller globalhistorisk karakter, som trækker linjer fra oldtid til nutid og fra øst til vest. Det er næppe heller tilfældigt, at begge bøger indleder med at stille Rom og Han-Kina over for hinanden – dette synes at spejle den intellektuelle nyorientering, der finder sted blandt anglofone intellektuelle. I takt med, at vor verden præges mere og mere af de to sammenknyttede økonomiske poler, USA – hvis politiske kultur altid har spejlet sig i den romerske erfaring – og Kina, ændres vort syn på fortiden i samme retning. Det forekommer ret nærliggende at påbegynde en imperial globalhistorie med en redegørelse for to imperier, der etablerede hver sin indflydelsesrige grundmodel, som kom til at sætte en standard for eftertiden helt op til i dag.

Men der er også en markant forskel på de to bøgers anslag. Mens den indre europæiske militære konkurrence og statsdannelsesproces spillede en stor rolle for Dominic Lieven i hans portræt af Rusland/Sovjetunionen som det sidste store imperium i stil med forne tiders vidtstrakte agrare domæner, er den europæiske magt- og senere nationalstat langt mindre fremtrædende i Burbank & Coopers bog. For dem

bliver imperiehistorien et redskab til radikalt at marginalisere nationalstatens rolle i historien. De fleste faghistorikere er i dag enige om at give nationalstaten et relativt kort tidsspænd, afhængigt af hvilken det drejer sig om, strækkende sig fra et tidspunkt mellem det 17. og 19. århundrede til i dag. Burbank og Cooper går anderledes drastisk til værks: »The world of nation-states we take for granted is scarcely sixty years old« (p. 1). Nu nægter de naturligvis ikke, at der var nation-stater til før, men de ser dem i høj grad som produkter eller en funktion af dannelsen af europæiske koloniimperier. På den led anlægger de et syn på imperier, der i mangt og meget minder om Michael Bregnsbo og Kurt Villads Jensens genfortolkning af Danmarkshistorien i *Det danske imperium* (2004). Men ligesom de to danske historikere er Burbank og Cooper – i deres begejstring for den imperiale synsvinkel – tilbøjelige til at undervurdere betydningen og styrken af den interne opbygning af statskapaciteter i Europa i løbet af 1600- og 1700-tallet. På det tidspunkt begyndte statsdannelsesprocessen at dominere og i nogen grad drive imperiedannelsesprocessen og ikke omvendt. Det er måske derfor, den europæiske koloniale erfaring blev så relativt kortvarig.

Burbank og Cooper opererer instruktivt og perspektivrigt med to kernebegreber i deres analyse af imperieformens betydning og evne til at forny sig selv op gennem historien: »the repertoire of power« og »the politics of difference«. Med det første understreges, at imperial magt, trods sin anknytning til tyranni i vort nuværende politiske univers, grundlæggende har været præget af pragmatisk kompromisvilje. Som regel har man været nødt til at udøve sin magt gennem mellemmand. En sådan indirekte magtudfoldelse forudsætter pragmatisk brug af magtstrategier, som tilpasses og udskiftes alt efter, hvor og hvordan imperiemagten henter sine allierede. Ikke diktat, men fleksibel tilpasning har grundlæggende karakteriseret historiens imperiedannelser. Her kommer det andet begreb i spil: Med evnen til fleksibel tilpasning følger, at forskellige underlagte samfund og grupper behandles forskelligt. Få imperier har søgt at få undersåtterne til at identificere sig med magten. Passiv accept eller et minimum af loyalitet var alt nok fra det store flertals side, mens man søgte at tilknytte et snævrere lag af mere privilegerede grupper tættere til den imperiale stat. Det var en god måde at få store sammensatte befolkningsgrupper til at leve side om side under en hegemonisk paraply, som Burbank og Cooper skriver. Mens man med denne strategi nok undgik nationalstatens mere mørke sider i form af etnisk udrensning af minoriteter og grupper, som ikke ville lade sig absorbere i det nationale flertal, så er det dog værd at gøre opmærksom på, at samlivet jo altså foregik under et imperialt militærs

dominans – den imperiale erfaring rummer bestemt også sine morderiske øjeblikke. Bagsiden af dette samliv, hvad Burbank og Cooper gør mindre ud af, var eksklusionen af det store flertal fra staten og dens institutioner. Den imperiale »politics of difference« var hierarkisk og autoritær.

Burbank og Cooper nedtoner det traditionelle skel mellem koloniimperier og tidligere tiders agrare imperier, specielt i bogens nok mest vellykkede kapitel: »Imperial Repertoires and Myths of Colonialism«, hvor de to hovedbegreber appliceres på det historiske stof. Men når nu den racistiske – men jo også ofte demokratiske – nationalstat ikke længere markerer et fundamentalt skift i imperiernes verdenshistorie, må man finde andre måder at organisere fortællingen på. Forfatterne gør i den sammenhæng ikke meget ud af at begrunde valg og fravalg af de imperier, der tages under behandling. Det er dog tydeligt, at det underliggende hovedprincip har været graden af magt og indflydelse. Forfatterne fokuserer på de store, langlivede imperiestater med væsentlig betydning for verdenshistoriens gang. Til gengæld gør de en del ud af at identificere en række skift inden for en sådan postnational imperiehistorie: Rom og Kina som grundmodeller; koblingen mellem monoteistisk religion og imperial magt; mongolernes enorme eurasiske imperium; de europæiske handelsimperier, som med tiden udviklede sig til koloniimperier, det 20. århundredes stormagtskonfrontationer anskuet som imperial konkurrence. Det er for så vidt en naturlig følge af deres syn på imperiedannelsen som en af de væsentligste måder at organisere samfundet på.

I så bredtfavnende et værk som dette vil specialister vil kunne identificere både fejl, unøjagtigheder og helt enkelt svigtende evne til at forstå og tolke enkeltforhold. Afsnittet om Rom og Han-Kina er på mange punkter godt, men efter min opfattelse for afhængigt af den etablerede historiografis konventionelle vinkling af sit stof inden for en separat forståelsesramme. Man kan da godt fremhæve den gradvise udbredelse af romersk borgerret til det store flertal af imperiets befolkning som en signifikant kontrast til Han-Kina. Men man bør gøre sig klart, at det er et overfladefænomen: Historikerne har klart vist, at dette borgerskab i takt med sin udbredelse mistede indhold og betydning. Analysen viser altså snarere, at den geografiske udbredelse af borgerretten fik det romerske imperiale samfund til at minde mere om det kinesiske, eftersom man i stedet dannede en imperial, kosmopolitisk elite, der understøttede den skriftbårne civilisation.¹

1 W. Scheidel (ed.), *Rome and China. Comparative Perspectives on Ancient World Empires* (2009) giver en generel idé om konvergens i udviklingsmønstrene.

Omvendt virker det også utilfredsstillende at udnævne eksistensen af et større centralt bureaukrati i Han-Kina som årsagen til det kinesiske riges evne til at reproducere og gendanne sig selv i nye skikkelser op gennem århundrederne, når nu den romerske rigsmodel var mere sejlivet i antikken. Her må andre forklaringsfaktorer træde til, fx eksistensen af nomadekrigere, der flere gange var i stand til at bemægtige sig det kinesiske rige. Det gælder ikke mindst mongolerne, som jo faktisk genforenede Riget i Midten efter Sung-dynastiets periode med splitelse.

En af styrkerne ved Burbank og Coopers værk er imidlertid, at det faktisk inviterer til selv at tænke videre over komparationer og årsagssammenhænge. Bogen er et veloplagt forsøg på at vise, hvor centralt et prisme imperiehistorie er til at forstå vor fortid, men også vor fremtid. Den vil ikke entydigt stå i nationalstatens tegn. Vi får behov for at tænke i en verden af overlappende og lagdelt suverænitet, kort sagt et imperialt univers.

Peter Fibiger Bang

ALAN BOWMAN & ANDREW WILSON (red.): *Quantifying the Roman Economy: Methods and Problems*. Oxford University Press 2009. 376 s. 83 GBP.

FRANCESCO BOLDIZZONI: *The Poverty of Clio: Resurrecting Economic History*. Princeton University Press 2011. 228 s. 39,50 USD.

Quantifying the Roman Economy udgør første bind i en serie, der over de næste år vil fremlægge resultaterne af det såkaldte Oxford Roman Economy Project, eller OXREP, som det selvbevidste akronym lyder. Projektet blev ledet af den tidligere professor i antikhistorie ved University of Oxford, Alan Bowman, sammen med Andrew Wilson, professor i Romerrigets arkæologi sammesteds. Bowman har i mange år rettet sin interesse mod dagligdagens små dokumenter, hvad enten det var papyri fra den romerske regerings administration af livet i Egypten eller resterne af en officerskorrespondance bevaret på tavler fundet i fortet Vindolanda ved Hadrians mur. Wilson har i sin noget kortere karriere fokuseret på sporene efter produktionsteknologier anvendt i den romerske økonomi, med vandmøllen som en særlig favorit.